

בר מצווה

לסייר בנכסים מידי יום

איתא בגמרא בחולין דף קה עמוד א' אמר שמואל אנא להא מילתא חלא בר חמרא לגבי אבא כלומר אומר שמואל ישנו ענין מסויים שבו אבא שלי במדרגה גבוהה יותר ממני עד שנחשבתי לגביו כחומץ בן יין ומהו אותו ענין ממשיך שמואל ואומר דאילו אבא הוה סיר נכסיה תרי זמני ביומא ואנא לא סירנא אלא חדא זימנא כלומר אבי היה יוצא לסייר בנכסיו ולבדקם פעמיים ביום אך אני אומר שמואל קטן ממנו בדרגתי ואינני בודק את מצב נכסיי אלא פעם אחת ביום. עד כאן דברי שמואל.

וכאן נשאלת השאלה האם להתענינות עקבית במצב הנכסים קורא שמואל גדלות וכי מי שיבדוק ויסייר בנכסיו כמה וכמה פעמים ביום יחשב לגדול יותר משמואל ואביו?

מעשה נוסף מובא בגמרא באותו עניין, אביי שמע את דברי שמואל על כך שמי שבדק את נכסיו כל יום יזכה במטבע ולכן יצא אל שדהו יום יום פעם אחת מצא את אריסו מבריא אל מחוץ לשדה חבילות של עצים כשראה האריס שאביי תפסו החל מצטדק ואומר זהו משלוח המיועד עבורך השיבו אביי כבר קדמוך רבנן שאמרו המסייר בנכסיו ימצא מטבע והנה מצאתי את מטבעותי שכמעט נגנבו ממני.

מעשה זה כקודמו אומר דרשני וכי יעלה על הדעת ששמואל האמורא הקדוש יתן עצה להצלחה בעסקים והאמוראים יישמו אותה בדבקות. ותבוא הגמרא ותספר זאת בהתפעלות?

לביאור הדברים נביא את פירושו של החפץ חיים בסוגיית הזו:

כאשר שמואל המליץ לסייר בנכסים פעם ביום, לא היתה בכוונתו לדבר על הנכסים הגשמיים כדוגמת שדות וקרקעות אלא כל כוונת שמואל היתה לנכסיו האמיתיים של האדם הלא הם הנכסים הרוחניים.

וכך אמר: אדם העושה חשבון נפש פעם ביום, מובטח לו שיצא נשכר מכך, שכן יום יבוא והוא ימצא מטבע, דהיינו דבר מה הדורש תיקון שיביא לו רווח רוחני. והוסיף שמואל ואמר, אני לגבי אבא משול לחומץ כלפי יין, ומדוע?

כי אבא היה עורך חשבון נפש פעמיים ביום, ואילו אני אין ביכלתי לעשות זאת אלא פעם ביום בלבד. כיוון ששמע אביי כך החל לבדוק את מצבו הרוחני דבר יום ביומו, עד שפגש באריסו באמצעה של גנבה. ומי הוא אותו אריס? הלא הוא יצר הרע שמוציא חבילות מחוץ לשדה, ומנסה לגנוב את אדונו כדי להחטיאו.

שאלו אבי: "אלה למי?" ענה לו היצר: "זה מיועד עבורך, בדיוק סיימתי להכין את המשלוח אל ביתך".

זו אחת משיטות היצר להכין בעבורינו משלוחים כדי להחטיא אותנו. השיב לו אביי: "כבר קדמוך רבנן, לא תוכל לרמותיני! כבר למדתי בבית המדרש על שיטותיך הנלוזות."

הלקח הוא: שצריך האדם לעשות חשבון נפש מידי יום ואף יותר מכך, וככל שירבה בדבר זה יוכל להנצל מן היצר האורב לאדם בכל רגע וזוהי בעצם הגדלות שדבר עליה שמואל.

ולכן כאשר נער מגיע לגיל המצוות הדבר הראשון שצריך הוא, קבלת עול מלכות שמיים והיא נעשית ע"י הנחת התפילין. מכיון שמיום הבר מצווה בא היצר הטוב אל תוך ליבו של האדם ואז מתחילה מלחמה גדולה. יצר הטוב מגלה לאדם את האמת שהתורה מצוות ומעשים טובים הם המפתח להצלחה בעולם הזה ולזכות לחיי העולם הבא. ומאידך יצר הרע תפקידו לבלבל את האדם בעזרת כל מיני תענוגי עולם הזה

בר מצווה

ולהסיח דעתו מתורה ומצוות.

ולכן מובן אומר החת"ס, מה הטעם לסדר הנחת תפילין, שבתחילה מניחין של יד ולאחר מכן של ראש?

משל לבני מדינה שרצו להמליך עליהם מלך אמר להם בתחילה אָסְרוּ באזיקים את אותו המערער על המלכות ואח"כ תמליכוני עליכם.

כן הוא לגבי הנחת התפילין הרשעים ברשות לבם, ההולכים בשרירות לבם להרע, והצדיקים לבם ברשות שכלם וברשות נשמתם, על כן טרם שיניח תפילין עטרה על המח להקדישו, צריך תחילה להניח תפילין של יד לאסור באזיקים את המערער על המלוכה, היינו הלב ששם שוכן לו יצר הרע. וצריך להניח תפילין נגד ליבו שיהיה קשור ואסור בזיקי קדושה ורק אח"כ גומר המצוה ומניח של ראש על המח.

ברם, זוהי אמנם הכניסה הראשונית של הנער לקבלת עול מלכות שמיים והיא בבחינת 'טבילת אש', אולם כדי לשמר זאת ולהתמיד בכך ולעמוד כנגד תחבולותיו של היצר מידי יום, יש להשתמש בעצתו של שמואל כדי שיוכל הנער לעבוד את בוראו באין מפריע.